

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Ylempi AMK

Hanna Kaartinen

Keinotekoiset järjestelyt ulosotossa hakijan näkökulmasta

Opinnäytetyö 2017

Tiivistelmä

Hanna Kaartinen

Keinotekoiset järjestelyt ulosotossa hakijan näkökulmasta, 59 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Liiketalouden ylempi AMK-koulutus

Opinnäytetyö 2017

Ohjaajat: lehtori Jarmo Kemppinen Saimaan ammattikorkeakoulu, johtava kihlakunnanvouti Tero Viinikainen

Ulosottoperinnällä tarkoitetaan laiminlyödyn maksuveloitteen täytäntöönpanoa, eli rahasaatavan perintää, ja julkisen vallan käyttöä. Ulosottoviranomaiset pyrkivät siihen, että velallinen maksaa velkansa vapaaehtoisesti maksukehotuksella. Jos maksua ei saada, tehdään yleisimmin palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai omaisuuden ulosmittaus. Mikäli mitään ulosmittauskelpoista tuloa eikä omaisuutta ulosottoviranomaisen tekemien rekisterikyselyjen perusteella löydy, vaikuttaa velallinen olevan varaton. Velallisen varattomuus ei kuitenkaan aina ole todellista. Velallinen saattaa pyrkiä näyttämään varattomalta, niin, että omaisuus sekä tulot on näennäisesti siirretty pois hänen hallinnastaan, tällöin puhutaan keinotekoisesta järjestelystä.

Keinotekoisista järjestelyistä ja niiden sivuuttamisesta säädetään ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ssä. Pykälä mahdollistaa sivullisen nimissä olevan omaisuuden ulosmittaamisen velallisen velkoihin, mikäli omaisuus on merkitty sivullisen nimiin, jotta se saadaan pidettyä velkojien ulottumattomissa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mitä keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamisella tarkoitetaan, minkälaisissa tapauksissa sitä käytetään ja minkälaisia perintätuloksia sillä saadaan. Asiaa käsitellään ulosottohakijan näkökulmasta. Hakijoiden näkökulman esille tuomiseksi, hakijoille on tehty haastattelututkimus, jonka tulokset esitetään tässä opinnäytetyössä. Lisäksi esitetään case -tyyppisesti todellinen perintätapaus, jossa on katsottu täyttyvän keinotekoisien järjestelyjen tunnusmerkit. Muutoin lähdemateriaalina on käytetty oikeuskirjallisuutta, lakitekstejä, hallituksen esitystä sekä vallitsevaa oikeuskäytäntöä.

Opinnäytetyössä esille tulleiden seikkojen ja tutkimuksella saatujen tulosten perusteella esitetään toimintamutuja hakijan ja ulosottoviranomaisten yhteistyön lisäämiseksi ja ulosotto toiminnan tehostamiseksi muutamia parannusehdotuksia.

Asiasanat: ulosotto, ulosottohakija, velkoja, keinotekoinen järjestely, sivullisen asema, ulosottokaari, sivuuttaminen

Abstract

Hanna Kaartinen

Artificial arrangements in enforcement from the viewpoint of the applicant, 59 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Faculty of Business Administration, Lappeenranta

Master's Degree Programme in Business Administration

Master's Thesis 2017

Instructors: Mr Jarmo Kempainen, Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences, Mr Tero Viinikainen, Senior District Bailiff

Enforcement collection refers to the enforcement of a payment obligation, i.e. the collection of an amount due, and the exercise of official authority. The aim of the enforcement authorities is that a debtor voluntarily pays the receivable based on a demand for payment. However, if the payment is not received, the attachment of wages or salary, pension, business income or property is typically carried out. If the debtor is found to have no attachable income or assets based on the register queries conducted by the enforcement authorities, he or she will appear to be lacking in means. However, the debtor may not be actually lacking in means. A debtor may attempt to demonstrate lack of means by transferring his or her assets and income apparently out of his or her possession. This practice is called artificial arrangement.

Provisions on artificial arrangements and setting aside an artificial arrangement are issued in section 14, chapter 4 of the Enforcement Code. The section authorises carrying out attachment of property under the name of a third party to cover the payments owed by the debtor if arrangements have been made to direct the property to the ownership of the third party to retain the property beyond the reach of creditors. The purpose of this thesis is to clarify what setting aside an artificial arrangement means, in what kinds of situations it is implemented and what are the outcomes of the practice regarding the collection of claims. The topic is dealt with from the perspective of the applicant. In order to make the viewpoint of applicants known, an interview study was conducted among applicants. This thesis presents the results of the study. In addition, this thesis presents an actual collection case which was considered to meet the criteria for artificial arrangements. Other source materials included legislative literature, legal texts, a government proposal and the prevailing case-law.

Based on the issues and research findings that emerged in this thesis, approaches are presented to increase cooperation between the applicant and the enforcement authorities and a few improvement suggestions are proposed to make enforcement more efficient.

Keywords: enforcement, enforcement applicant, creditor, artificial arrangement, the position of a third party, Enforcement Code, setting aside an artificial arrangement

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Yleistä	6
2	Tutkimuksen tavoitteet	8
2.1	Tutkimusongelma	8
2.2	Tutkimusmenetelmä.....	9
2.2.1	Case -tutkimus	10
2.2.2	Teemahaastattelu.....	11
2.3	Lähdemateriaali ja aiemmat tutkimukset.....	12
3	Ulosottolaitos	14
3.1	Ulosoton organisaatio	14
3.2	Erikoisperintä	16
3.3	Ulosoton asianosaiset.....	17
3.4	Rakennemuutos	18
4	Keinotekoiset järjestelyt ulosotossa	20
4.1	Ulosottokaaren säännökset	20
4.2	Valeoikeustoimet	24
4.2.1	Näennäiset oikeustoimet.....	24
4.2.2	Valeoikeustoimien havaitseminen	25
4.2.3	Valeoikeustoimet käytännössä	27
4.3	Takaisinsaanti.....	28
4.3.1	Takaisinsaannin määrittely.....	28
4.3.2	Ulosottomiehen rooli takaisinsaannissa	29
4.3.3	Hakijan rooli takaisinsaannissa	29
4.3.4	Takaisinsaantiväite käytännössä.....	30
4.4	Fiktiivinen palkka	31
4.4.1	Fiktiivisen palkan määrittely	31
4.4.2	Fiktiivisen palkan perusteet	31
4.4.3	Kuulemiset	32
4.4.4	Fiktiivisen palkan määrääminen	32
4.4.5	Fiktiivinen palkka käytännössä	33
5	Case A.....	35
5.1	Taustaa.....	35
5.2	Alkutoimet erikoisperinnässä	36
5.3	Ulosmittaus	37
5.4	Ulosmittausvalitus	37
5.5	Käräjäoikeuden päätös	38
6	Hakijoiden näkemys keinotekoisista järjestelyistä.....	39
6.1	Kvalitatiivinen aineisto.....	39
6.2	Tutkimuksen tulokset	39
6.3	Yhteenvedo.....	48
7	Johtopäätökset	50
7.1	Pohdintaa.....	50
7.2	Jatkotutkimuksen aiheita.....	52
7.3	Lopuksi	53

1 Johdanto

Ulosotto on laiminlyötyjen veloitteiden täytäntöönpanoa ja julkisen vallan käyttöä. Yleisimmin kyse on maksuveloitteiden täytäntöönpanosta, eli rahasaatavien perinnästä. Ulosottoviranomaisen tehtävänä on toimia puolueettomana tahona velallisen ja velkojan välissä, sekä valvoa molempien etua. Ulosotossa käytettäviä tavallisia perintäkeinoja ovat mm. maksukehotuksen lähettäminen, sekä palkan ja omaisuuden ulosmittaus. Ulosottoviranomaiset pyrkivät siihen, että velallinen maksaa velkansa vapaaehtoisesti maksukehotuksella. Jos maksua ei vapaaehtoisella maksusuorituksella saada, tehdään palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai omaisuuden ulosmittaus. Ulosmitattu omaisuus myydään maksun saamiseksi. (Ulosotto 2016).

Ulosottokaarella edellytetään, että kihlakunnanulosottomies hoitaa perinnän tehokkaasti ja joutuisasti, niin että, hän saa aikaiseksi mahdollisimman nopeasti parhaan mahdollisen perintätuloksen (UK 1:19). Velan täysimääräinen perintä voi epäonnistua, koska velallinen ei kykene suoriutumaan veloistaan ja vaikuttaa tehtyjen selvitysten ja rekisterikyselyjen perusteella olevan varaton. Velallisen varattomuus ei kuitenkaan aina ole todellista. Velallinen saattaa pyrkiä näyttämään varattomalta, niin, että omaisuus sekä tulot on näennäisesti siirretty pois hänen hallinnastaan, tällöin puhutaan keinotekoisesta järjestelystä.

Keinotekoisessa järjestelyssä on siis kysymys tilanteesta, jossa velallinen tekee omaisuusjärjestelyjä velkaantuessaan niin, että hän pyrkii siirtämään omaisuutensa ja tulonsa sivulliselle. Siirroista huolimatta omaisuus tai tulot pysyvät velallisen määräysvallassa, mutta ulosoton ulottumattomissa. Näin sivullisen asema omistajana on näennäinen ja kysymys on velallisen eduksi tehdystä järjestelystä. Toimintamalli voi alkaa, ja hyvin usein alkaakin, jo ennen ulosotossa näkyvää velkaantumista. (Marttila 2006, 769).

Keinotekoisen järjestelyn tunnistaminen ei kihlakunnanulosottomiehen näkökulmasta ole aina yksinkertaista. Mikäli ulosottomiehen työtä tehdään vain rekisteritietokyselyjen perusteella, voi keinotekoinen järjestely jäädä huomaamatta. Keinotekoisten järjestelyjen havainnoinnissa auttaa velallisten sekä perintäpaikkakuntien tunteminen. Ajoittain ilmoituksia keinotekoisten järjestelyn käyttämisestä ulosoton kiertämiseksi tulee velallisen lähipiiriltä sekä ulosottohakijoilta, eli velkojilta.

Valtakunnanvoudin virasto julkaisee vuosittain Ulosotto Suomessa -nimisen tilastojulkaisun, jossa käsitellään vuosittain ulosottotoimilla saatuja tuloksia ja toimenpiteiden määriä. Tilaston mukaan perintätulos Suomessa on vuonna 2016 ollut 1,071 miljardia euroa. Hyvän perintätuloksen katsotaan johtuvan kolmesta asiasta, velallisten maksukyvyistä, ulosoton tehokkuudesta sekä vireille tulleiden ulosottoasioiden määrästä ja laadusta. Hyvää perintätulosta selittää näistä tekijöistä eniten tällä hetkellä ulosoton tehokkuuden kasvu. Ulosotto pystyy selvittämään velallisen maksu- ja ansaintakyvyn entistä nopeammin ja paremmin. (VVV. 2016). Samaisella tehokkuudella pitäisi pyrkiä selvittämään tapaukset, jossa velallinen pyrkii tietoisesti välttämään velanmaksun keinotekoisten järjestelyjen avulla.

1.1 Yleistä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ulosottolainsäädännön käytännön tulkintaa keinotekoisten järjestelyjen tunnistamisessa ja tuoda esiin ulosottohakijan näkemys ja rooli keinotekoisten järjestelyjen tunnistamisessa. Lisäksi pyritään selvittämään havaitsevatko hakijat ennen asioiden siirtymistä ulosottoperintään, velallisten syyllistyneen keinotekoisten järjestelyjen käyttöön. Tutkimuksen tarkoituksena on myös saada selville, ovatko hakijat tyytyväisiä perinnällä saatuihin lopputuloksiin ja minkälaisia lopputuloksia keinotekoisten järjestelyjen tunnistamisella ja selvittämisellä saadaan. Lisäksi on tarkoitus selvittää, ovatko ulosottohakijat tyytyväisiä ulosottoviranomaisten tekemiin toimii keinotekoisten järjestelyjen tunnistamiseksi, tai onko heillä toiveita toiminnan parantamiseksi.

Valitun tutkimusaiheen valintaan on vaikuttanut tutkijan oma työskentely kihlakunnanulosottomiehenä Etelä-Savon ulosottoviraston Savonlinnan toimipaikassa. Päivittäisessä työssä on tullut esille, että hakijoilla on usein enemmän tietoa velallisesta, kuin ulosottoviranomaisilla perinnän alkaessa. Välttämättä tieto, joka hakijoilla on, ei kaikilta osiltaan ole oleellista eikä tarpeellista, mutta joskus niistäkin voisi olla äärettömän suuri hyöty, etenkin tapauksissa, joissa hakija on jo ennen asian ulosottoon siirtymistä joutunut selvittämään velallisen tilannetta laajemmin. Rakennemuutoksen, eli Ura -hankkeen, myötä ulosoton toiminnan on tarkoitus tehostua, sähköisen asioinnin lisääntyä ja ennen kaikkea ulosoton toimintojen on tarkoitus yhtenäistyä. Onkin toivomus, että tästä työstä on hyötyä, kun mietitään hakijoiden asemaa Ura-hankkeen jälkeisessä ulosottolaitoksessa.

Tutkimus kohdistettiin Etelä-Savon ulosottovirastoon ja Itä-Suomen erikoisperintäyksikköön. Tutkimus haluttiin rajata, jotta haastattelujen määrä pysyi kohtuullisena ja saatu tutkimusmateriaali hallittavana. Tavoitteena on, että tutkimuksessa esiin tulleita käytännön ongelmia ja niiden korjaamiseksi mahdollisesti tehtyjä toimenpiteitä voitaisiin hyödyntää tulevaisuudessa keinotekoisien järjestelyjen tunnistamisessa. Lisäksi on toivottavaa, että tutkimuksen avulla yhteistyötä ulosottoviranomaisten ja ulosottohakijoiden välillä voitaisiin lisätä. Tutkimuksen tarkoituksena on lyhyesti käydä läpi ulosottooperinnässä havaitun keinotekoisien järjestelyjen selvittämistä, käsittelyä eri oikeusasteissa ja tehdyillä toimenpiteillä saatuja tuloksia.

Tämän tutkimuksen avulla on haluttu tuoda esiin ulosottohakijan näkökulman keinotekoisiiin järjestelyihin. Aihe on mielenkiintoinen ja ajankohtainen, koska ulosotossa meneillään oleva rakennemuutostus on tuomassa mittavia muutoksia ulosoton perustoimintoihin. Tutkijan omat havainnot päivittäisessä työssä ovat myös nostaneet esiin kysymyksiä siitä, tietävätkö velkojat, mitä velalliset ovat tehneet pyrkiäkseen välttämään ulosmittausta, ja minkälaista selvitystyötä ulosottoviranomaiset tekevät selvittääkseen keinotekoisia järjestelyjä.

Työn aluksi käydään läpi tutkimusongelmaa sekä tutkimusmenetelmää. Tämän jälkeen luodaan kokonaiskuva suomalaisesta ulosottojärjestelmästä, sen perusteista sekä selvitetään erikoisperinnän toimenkuvaa osana ulosottoa. Lisäksi käydään läpi lyhyesti tulevan rakenneuudistuksen mukanaan tuomia muutoksia ulosottoon. Luvussa 4 selvitetään mitä keinotekoisilla järjestelyillä tarkoitetaan ja kerrotaan muutamia esimerkkejä havaituista keinotekoisista järjestelyistä sekä käydään läpi muutamia oikeustapauksia, joissa keinotekoisia järjestelyjä on pohdittu. Luvussa 5 esitetään case-tyyppisesti tapaus, jossa keinotekoisien järjestelyjen selvittäminen on edennyt rooteliperinnästä, erikoisperintään ja sitä kautta käsiteltäväksi eri oikeusasteisiin. Case esimerkin avulla tuodaan esille sen, mitä asiasta ulosotossa tutkittiin ja todettiin ja missä vaiheessa hakijat otettiin mukaan yhteistyöhön. Luvussa 6 esitetään tekemäni tutkimuksen tuloksia ja selvennetään hakijoiden näkemystä keinotekoisista järjestelyistä. Luvussa 7 esitetään pohdintaa tutkimuksesta sekä mietitään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Tutkimuksen tavoitteet

2.1 Tutkimusongelma

Tässä tutkimuksessa perehdytään sivullisen hallusta tai omistuksesta ulosmitattuun omaisuuteen, takaisinsaantiin, fiktiiviseen palkkaan sekä muihin keinotekoisien järjestelyyn tunnusmerkit täyttävään toimintaan. Tutkimuksessa perehdytään keinotekoiisiin järjestelyihin liittyviin ongelmiin ja haasteisiin velkojan näkökulmasta. Tutkimuksessa ei käsitellä asiaa valtakunnallisesti, vaan perehdytään asiaan esimerkkipohjaisesti Etelä-Savon ulosottoviraston toiminta-alueella havaittuun keinotekoisien järjestelyyn tunnusmerkit täyttäneeseen oikeustapaukseen, sekä haastatellaan Etelä-Savon alueella toimivia perintäasiantuntijoita.

Tutkimuksen alussa kerrotaan, mitä keinotekoisilla järjestelyillä ulosotossa tarkoitetaan, ja mitä niiden selvittämiseksi on tehtävä. Sen jälkeen pyritään selvittä-

mään hakijan asemaa keinotekoisten järjestelyjen tunnistamisessa. Lisäksi pohditaan, saadaanko keinotekoisten järjestelyjen tunnistamisella aikaan sellaisia tuloksia, jotta kaikki asian selvittämiseksi tehty työ on ei ole turhaa.

Tällä tutkimuksella halutaan vastata seuraaviin kysymyksiin:

Onko hakija havainnut keinotekoisen järjestelyn jo ennen asioiden siirtymistä ulosottoon?

Onko hakija tehnyt yhteystyötä ulosottoviranomaisten kanssa keinotekoisen järjestelyn selvittämisen yhteydessä?

Onko keinotekoisen järjestelyn tunnistamisen avulla saatu suoritus velkojan saatavaan?

2.2 Tutkimusmenetelmä

Ulosottomenettelystä kirjoitettu tutkimus kuuluu lainopillisen tutkimuksen alaan. Lainopillinen tutkimus tutkii voimassa olevaa oikeutta. Tutkimus tehdään oikeuslähteistä saatavan tiedon pohjalta, ja siinä on keskeistä ilmaista se, miten säännöksiä tulisi tulkita (Lindfors 2008, 67–75). Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivista, eli laadullista, tutkimusmenetelmää, käyttäen, sillä keinotekoisia järjestelyjä haluttiin tutkia tilannesidonnaisesti ja havainnoivasti. Laadullinen tutkimus etenee käytännön ilmiöistä ja havainnoista yleiselle tasolle eli empiriasta teoriaan. Laadullisen tutkimuksen ideana on ymmärtää, tulkita ja luoda kuvaava malli tutkittavalle ilmiölle. (Anttila 1998, 135). Laadulliselle tutkimukselle on myös tyypillistä eri vaiheiden lomittuminen. Teoreettinen viitekehys toimii tutkimuksen lähtökohtana, mutta useimmin se täsmentyy ja muuttuu tutkimuksen edistyessä. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

Koska tämän tutkimuksen tavoite on keinotekoisten järjestelyjen kuvaaminen, seurausten ymmärtäminen ja keinotekoisten järjestelyjen selvittämiseksi tehdyn työn määrittäminen, sekä edellä mainittuihin toimiin pohjaten ulosottohakijan

näkökulman esittäminen, on laadullinen tutkimus tähän tutkimukseen oikea vaihtoehto. Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä piirteitä ovat muun muassa kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta, tutkimussuunnitelman muuttuminen tutkimusta tehdessä, aineiston kerääminen erilaisilla haastatteluilla, havainnoinnilla tai dokumenttien analyysillä. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei voi aina määrittää, mikä on tutkimukselle tärkeää, vaan aineistosta saattaa nousta esiin jotain ihan uutta. (Hirsjärvi ym. 2007, 156–160).

2.2.1 Case -tutkimus

Työn lopussa esitetään ulosottotapaus, jossa velallisen toiminta on ulosottomiehen näkökulmasta täyttänyt keinotekoisen järjestelyn tunnusmerkit. Näin ollen tutkimus on myös kuvaileva tapaustutkimus, eli case-tutkimus. Case-tutkimus on kokonaisvaltainen ja syvälinen tutkimus, jolla saadaan yhdestä ilmiöstä esille kattava näkökulma (Kananen 2013, 28). Case -tutkimuksella voidaan kerätä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta tapauksia (Hirsjärvi ym. 2007, 125). Case -tutkimuksella tutkitaan tämän hetkisiä tapahtumia tai tietyissä ympäristöissä toimivia ihmisiä. Tapaustutkimuksen tuloksia sovelletaan usein käytännön työssä, joten niitä tehdäänkin usein kehittämistarkoituksessa. (Metsämuuronen 2006, 90-91).

Case-tutkimusta on vaikeaa määritellä, sillä jokainen tehty tutkimus kuvaa omaa uniikkia tapahtumasarjaansa. Tutkimuksessa tulee kuitenkin saada esille mahdollisimman monipuolisesti selkeä näkemys tutkittavasta aihepiiristä. (Kananen 2015.) Case tutkimuksen juuret ovat syvällä historiassa, ja sitä onkin 1920 -luvulta lähtien käytetty tutkimusmenetelmänä etenkin tehtäessä psykologian, lääketieteen ja politiikan tutkimuksia (Creswell 2013, 97). Nykypäivänä case -tutkimuksia tehdään laajasti monella eri alalla. Liiketaloudenalan tutkimuksissa case -tutkimusta käytetään laajasti, koska tutkimustietoa on sen avulla mahdollista kerätä moniulotteisesti. Case -tutkimuksissa esitetty tieto, ei ole olekaan usein hankittu vain yhtä tutkimusmenetelmää käyttäen. (Johnston, ym. 1999).

2.2.2 Teemahaastattelu

Tutkimuksessa esitettyyn tutkimukseen on haastateltu velkojia teemahaastattelulla. Haastattelun aiheena ovat keinotekoiset järjestelyt, niiden tunnistaminen ja tunnistamisen jälkeen saadut tulokset. Haastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen keinotekoiisiin järjestelyihin kokonaisuudessaan. Teemahaastattelu on astetta strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä siinä aiempien tutkimusten ja aihepiiriin tutustumisen pohjalta valmistellut aihepiirit, teemat, ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä liikutaankin joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48, 66; Eskola & Suoranta 2000, 86-87.)

Teemahaastattelusta käytetään nimitystä puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, ja sille ominaiseen tapaan, haastattelu tehdään tietystä näkökulmasta. Vaikka teemahaastattelu kohdennetaankin tiettyihin aihepiireihin, ei keskustelun sisältöä ole määritelty tarkkaan ennalta, vaan haastattelu suunnataan haastateltavien aihepiiriin liittyviin kokemuksiin. Teemahaastattelulle on myös ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Teemahaastattelulla tutkitaan haastateltavien ajatuksia, tuntemuksia, kokemuksia ja myös sanatonta kokemustietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48). Teemahaastattelu rakentuu päätettyjen teemojen ja niiden pohjalta laadittujen kysymysten varaan. Tarkentavilla kysymyksillä on tarkoitus ohjata haastattelun kulkua, niin, että haastattelu pysyy valitun aihepiirin teemoissa. Haastatteluun valitut teemat liittyvät asetettuun tutkimusongelmaan ja viitekehykseen, jotta tutkimusongelmaan saadaan kattavia vastauksia ja haastattelun tuloksia voidaan tulkita. (Tuomi ym. 2002, 77–78.)

Teemahaastattelua käytetään yleisimmin silloin, kun halutaan selvittää sellaisia asioita, joita ei vielä haastattelu vaiheessa tarkkaan tunneta (Metsämuuronen 2005: 226). Kuitenkin yksi teemahaastattelun suurimmista eduista on se, että vastaajat voidaan profiloida etukäteen, halutun informaation saamiseksi (LoBiondo-Wood & Haber 2002: 303). Teemahaastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi tilanteissa, joissa etukäteen ei ole määriteltävissä minkälaisia vastauksia voidaan saada, tai kun haastatellaan vastaajia heidän omien kokemustensa perusteella.

Teemahaastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi myös tilanteissa, joissa halutaan tuoda tutkimuksen tuloksia esille syvällisemmin. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 35).

Haastattelun etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla saadaan joustavasti huomioitua haastateltavat ja kerättyä tietoa eri tilanteissa. Haastatteluaiheiden järjestystä voi tarvittaessa muuttaa, ja se antaa mahdollisuuden myös tulkintojen tekemiseen. Vastaajiksi suunnitellut henkilöt suostuvat myös usein helposti mukaan haastatteluun. (Hirsjärvi ym. 2008: 200–201; Bell 2006: 157.) Haastattelututkimus onkin hyvä ja tehokas tiedonkeruumenetelmä verrattuna esimerkiksi lomakekyselyyn. Haastattelun edetessä tutkija voi välittömästi tarkentaa vastauksia tarpeen mukaan. Lisäksi haastattelututkimuksen avulla on helpompi saada esille uusia näkemyksiä verrattuna muihin tutkimusmenetelmiin. (Järvinen & Järvinen, 2000, 154)

2.3 Lähdemateriaali ja aiemmat tutkimukset

Hallituksen esityksen 278/1998 mukaan keinotekoisten järjestelyjen sivuuttamiseen liittyvien säännösten pohjalta löytyvät laki verotusmenettelystä 28 § 1 momentti, jossa todetaan, että veronkierron välttämiseksi verotus on toimitettava, kuten se tulisi toimittaa, mikäli asiassa havaitaan, ettei jokin asialle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta. Keinotekoisten järjestelyjen sivuuttamiseksi tehtyjen säännösten takaa löytyy myös palkkaturvalain 8 § 1 momentti, jossa todetaan, ettei palkkaturvana makseta sellaista erää, jonka voidaan tulkita syntyneen sellaisen sopimuksen perusteella, joka on tehty ainoastaan palkkaturvan saamiseksi.

Materiaalia keinotekoisista järjestelyistä on saatavilla jonkin verran. Tässä tutkimuksessa on käytetty lähdemateriaalina lakitekstejä, alan kirjallisuutta sekä valitsevasta oikeuskäytännöistä saatavilla olevaa materiaalia. Korkeimman oikeuden ratkaisuja on keinotekoisten järjestelyjen osalta joitakin. Tämä osoittaa sen, että kyseessä on hyvin marginaalinen osa ulosottoa, vaikkakin varmasti yksi kiinnostavimmista ja erikoisimmista osa-alueista.

Tutkimusongelmaa lähestytään tarkastelemalla lainsäädäntöä, alan kirjallisuutta sekä käytännön ulosottoimia. Käytännön toimiin perehdytään ulosoton Notes – ohjelmiston avulla, tutustumalla pöytäkirjoihin, perintämateriaaliin ja ulosottomiesten sekä velkojen haastattelujen avulla. Tutkimuksessa käsiteltäviä keinotekoisien järjestelyjen tunnistamista edeltäviä prosesseja tarkastellaan ulosottomiehen näkökulmasta. Keinotekoisien järjestelyjen tunnistamisen jälkeen tehtiin toimiin pyritään haastattelujen avulla tuomaan velkojen näkökulma. Tutkimuksessa pyritään hahmottamaan yleiskuva keinotekoisista järjestelyistä, sitä edeltävistä lain tulkinnoista ja vaadituista perusteluista. Lisäksi pyritään perehtymään keinotekoisien järjestelyjen yleisyyteen, tunnistuksen tuomiin tuloksiin sekä käytössä kohdattuihin ongelmiin.

Tässä tutkimuksessa esitetty haastattelumateriaali on koottu haastatteleamalla Etelä-Savon alueella toimivilta perintäasiantuntijoilta. Rajauksella siitä, että tutkimukseen on haasteltu Etelä-Savon alueella toimivia perintäasiantuntijoita, on saatu pidettyä tutkimusmateriaali kohtuullisen kokoisena sekä helposti työstettävänä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda keinotekoisien järjestelyjen tunnistamisesta ja niillä saaduista tuloksista esille syvällisempää tietoa, kuin ulosottomiesten koulutusmateriaalista saatavat tiedot. Sen vuoksi tutkimusmenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu korostaa haastateltavan näkökulmaa tutkijan näkökulman sijaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Teemahaastattelun tulosten lisäksi tutkimuksessa on esitetty tulosten tukemiseksi myös case -tapaus, jotta keinotekoisien järjestelyjen selvittämiseen liittyvät toimet avautuvat helpommin tutkimuksen lukijoille. Haastattelun teemoiksi muodostuivat tilanteet, joissa keinotekoisien järjestely oli havaittu, tapauksien tunnistaminen, tehdyt toimet, vastaan tulleet ongelmat, sekä lopputulos. Ennen haastattelua oli laadittu 20 kysymystä, joiden avulla haastattelua oli helpompi viedä eteenpäin sekä käydä läpi asioita syvemmin. Haastattelun aikana esiin nousi myös muita ulosottoon ja sen toiminn-

taan liittyviä aiheita, joista tutkimuksen tuloksissa on mainittu tärkeimmät. Haastattelun aikana tutkimusmateriaalia varten vastauksista tehtiin muistiinpanoja ja haastattelut nauhoitettiin.

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § lienee eniten tutkimuksia aikaan saanut pykälä ulosottokaareissa. Keinotekoiset järjestelyt herättävät mielenkiintoa, ja lakipykälä, joka mahdollistaa tietyin edellytyksin sivullisen nimissä olevan omaisuuden ulosmittaamisen velallisen velkaan, on erikoisuus. Pääsääntöisesti tutkimukset keinotekoisista järjestelyistä on tehty joko ulosottomiehen tai velkojan näkökulmasta. Aiemmin nimenomaan hakijan näkökulmaa keinotekoisiiin järjestelyihin on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan Elisa Maria Lehtosaari Lapin Yliopistossa vuonna 2016. Lehtosaaren tutkielma on laadittu lakilähteiden, vallitsevan oikeuskäytännön sekä korkeimman oikeuden ennakkopäätösten perusteella, eikä siinä ole esitetty varsinaista hakijoille suunnattua tutkimusta.

3 Ulosottolaitos

3.1 Ulosoton organisaatio

Ulosoton keskushallintovirasto, Valtakunnanvoudinvirasto, aloitti toimintansa 1.1.2010. Valtakunnanvoudinvirasto on oikeusministeriön alainen keskusvirasto, joka hoitaa pääasiassa ulosoton operatiivisia hallintotehtäviä, kuten tulosohjausta, koulutusta, henkilöstöhallintoa ja tarkastusta. Erityisenä tehtävänä on huolehtia palveluiden alueellisesta saatavuudesta. Viraston päällikkönä toimii valtakunnanvoudi, ja virastossa henkilöstöä on noin 25. Virasto toimii sekä Turussa että pääkaupunkiseudulla. (Ulosotto 2016).

Ulosottotehtäviä hoitavat paikalliset ulosottomiehet, joita ovat johtavat kihlakunnanvoudit ja Ahvenanmaan maakunnanvoudi. Heidän apunaan toimivat kihlakunnanulosottomiehet ja Ahvenanmaalla maakunnan ulosottomiehet, jotka käytännössä hoitavat suurimman osan yksittäisistä ulosottoasioista. Lisäksi ulosottovirastossa työskentelee toimistohenkilökuntaa. Ulosottohenkilöstön kokonaismäärä on noin 1 300. Ulosottopiirit ovat ulosottovirastoja ja niiden toimialueena

on yleensä yksi tai useampi kunta. Ulosottopiirejä on yhteensä 22. (Ulosotto 2016).

Velan vireilletulo ulosottoon edellyttää hakijalta, eli velkojalta, ulosottoperusteen esittämistä. Ulosottoperusteella tarkoitetaan asiakirjaa, jossa jokin velvoite on määrätty. Ulosottoperusteet on lueteltu ulosottokaaren 2 luvun 2 §:ssä ja niitä ovat seuraavat asiakirjat:

1) tuomioistuimen riita- tai rikosasiassa antama tuomio;

2) tuomioistuimen antama turvaamistoimipäätös tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta;

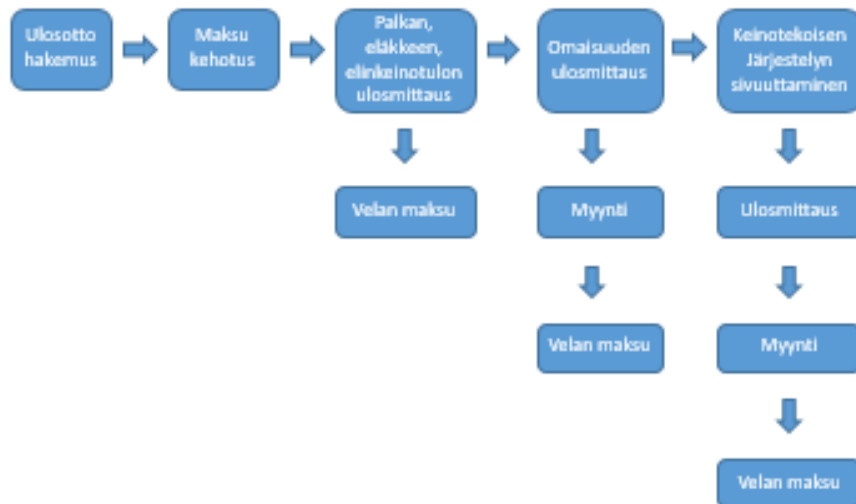
3) välitystuomio, joka on annettu välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) tai muussa laissa säädetyssä välimiesmenettelyssä, ja sellaisella välitystuomiolla vahvistettu sovinto;

4) osamaksukauppaa koskeva ulosottomiehen tilityspöytäkirja, vahvistettu elatusapupopimus sekä sellainen sitoumus tai saamistodiste, jonka täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa;

5) hallintotuomioistuimen päätös ja muun viranomaisen päätös hallintolainkäyttöasiassa;

6) valtioneuvoston, ministeriön, valtion keskushallintoon kuuluvan viraston ja aluehallintoviraston päätös sekä muu hallintopäätös, jos sen täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa.

Ulosottoasian vireilletulon jälkeen velalliselle toimitetaan maksukehoitus, jossa on 14 päivää maksuaikaa. Mikäli velallinen ei maksa velkaa, siirtyy hänen asiansa selvittäväksi ulosmiehelle. Mikäli velallinen on työssä tai eläkkeellä, tai velalliselta löytyy jotain muuta säännöllistä tuloa esim. elinkeinotuloa, ulosmitataan tuloista lain mukainen määrä ulosottovelkojen maksamiseksi. Mikäli ulosmittauskelpoista tuloa ei löydy, tai velkamäärä on niin suuri, ettei velan katsota tulevan loppuun maksetuksi vain tulon ulosmittauksella, ulosmitataan myös omaisuutta. Ulosmittauksen tultua lainvoimaiseksi, omaisuus myydään ja saadut varat käytetään velan maksuun. Tässä vaiheessa saattaa käydä ilmi, että velallisen omaisuus onkin siirtynyt sivulliselle, tai pyritty muutoin siirtämään ulosoton ulottumattomiin.

Kuvio 1. Ulosottoperinnän eteneminen

3.2 Erikoisperintä

Suomessa on tällä hetkellä 22 ulosottovirastoa, joista on muodostettu kuusi erikoisperintäaluetta. Tehtäviä hoidetaan erikoisperintäalueiden keskuspaikoista, joita ovat Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio, Vaasa ja Oulu. Erikoisperinnän organisointi perustuu valtioneuvoston vuoden 2009 lopulla tekemään periaatepäätökseen hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi vuosina 2010-2011. (VVV, 2011).

Erikoisperintä mahdollistaa velkojen ja velallisten yhdenvertaisemman kohtelun, koska tavoitteena on tehostaa ongelmavelallisten perintää sekä parantaa perimistulosta vaikeasti selvitettävissä ulosottoasioissa. Erikoisperinnällä pyritään puuttumaan keinotekoisiiin varallisuusjärjestelyihin, jossa omaisuutta piilotetaan esim. yritysten taakse tai velallisen lähipiirille. Lisäksi pyritään estämään laillisilla juridisilla muodoilla tapahtuva keinottelu velkojen vahingoksi, torjua harmaata taloutta ja estää talousrikollisuutta. (Itä-Suomen ERP, 2012).

Velallisen siirtäminen erikoisperintään tapahtuu ulosottoviraston sisäisellä menettelyllä. Kun normaalissa rooteliperinnässä havaitaan ulosottotapaus, joka vaatii paljon työtä, tai jossa voidaan olettaa käytetyn keinotekoisia järjestelyjä ulosoton välttämiseksi tai voidaan uskoa, että parempi perintätulos velkojia ajatellen

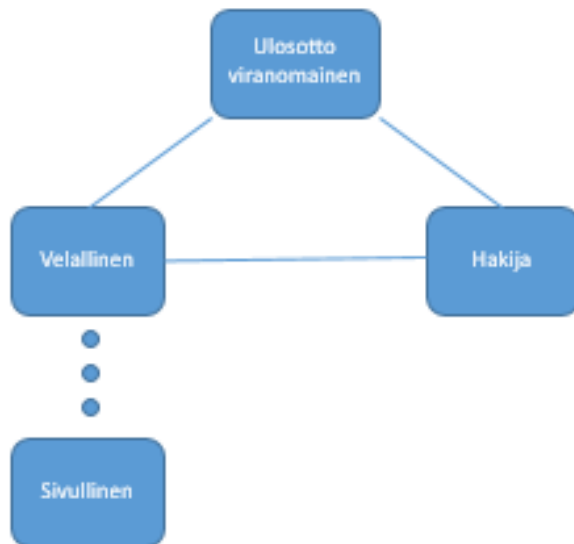

saadaan aikaiseksi erikoisperinnän avulla, voidaan velallisen asiat siirtää erikoisperintään. Rootelivouti esittää velallisen siirtämistä erikoisperintään ja erikoisperinnästä vastaava vouti ratkaisee siirron tarpeen. Mikäli esityksestä huolimatta päädytään siihen, ettei velallista siirretä erikoisperintään, voi erikoisperinnän henkilökunta antaa konsultointiapua rooteliperintään. (Itä-Suomen ERP, 2012). Tavallisin erikoisperintään päätyvä tapaus on ylivelkaantunut yrittäjä, joka jatkaa toimintaansa välikäsien kautta.

3.3 Ulosoton asianosaiset

Ulosoton asianosais- ja sivullistahot määritellään ulosottokaaren 1 luvun 3 §:ssä. Ulosoton asianosaiset ovat pääsääntöisesti hakija ja vastaaja, kuten oikeudenkäynneissäkin. Tällöin puhutaankin usein kaksiasianosaisuudesta. Koska ulosotossa on kyse maksuvelvoitteen täytäntöönpanosta, tarkoitetaan hakijalla sitä, joka on hakenut täytäntöönpanoa, eli velkojaa. (Linna 2008, 34-35). Velkoja voi tarkoittaa ulosottokaaren 1 luvun 3 §:n mukaan myös muuta henkilöä, jolla on oikeus saada maksu ulosmitatusta omaisuudesta, esim. perintäyhtiötä. Vastajalla tarkoitetaan sitä, jota vastaan täytäntöönpanoa on haettu, eli velallista (Linna 2008, 34-35).

Ulosottokaaren 1 luvun 3 § mukaan ulosotossa käytetään myös nimitystä asianosainen, jolla tarkoitetaan hakijaa tai velkojaa ja vastaajaa, sekä mahdollisesti sivullista, jonka oikeutta täytäntöönpano koskee. Sivullisella tarkoitetaan usein esimerkiksi omistusoikeusväittämän esittäjää, joka voi olla mm. velallisen lähipiiriin kuuluva henkilö. Ulosottokaareissa käytetään ilmaisua hän, jolla luonnollisen henkilön lisäksi tarkoitetaan myös yhtiöitä sekä muita oikeushenkilöitä. (Linna 2008, 35).

Kuvio 2. Ulosoton asianosaiset keinotekoisessa järjestelyssä

3.4 Rakenneuudistus

Valtakunnanvoudinviraston hanketoimisto suunnittelee ulosoton rakenne uudistushanketta sekä ulosoton toimintojen uudelleenjärjestelyä. Rakenneuudistuksesta käytetään nimitystä Ura-hanke. Uudistuksen tarkoituksena on toiminnan taloudellisuuden ja toimivuuden parantaminen ulosoton asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta. Rakenneuudistus tulee muuttamaan toimipaikkaverkostoja, eli käytännössä vähentämään toimipaikkojen määrää. Sähköistä asiakaspalvelua ja muuta sähköistä asiointia ulosotossa lisätään. Ulosottovirastojen toimintoja keskitetään ja kehitetään. Rakenneuudistuksen yhteydessä pyritään hyödyntämään tiedot, joita muilla viranomaisilla on valmiina järjestelmissään. Lisäksi Ura-hankkeessa määritellään kunkin asian laadun ja vaativuuden mukainen toimintatapa, jolloin myös koulutus vaativiin perintätapauksiin ja niiden havaitsemiseen voidaan kohdistaa paremmin ja toiminta tehostuu.

Nykyisten 22 viraston sijaan on tarkoitus perustaa viisi ulosottoaluetta ja nyt toiminnassa olevat aluejaotukset, kuten erikoisperintäalueet, esitetään muutettavaksi vastaamaan samaa aluejakoa. Jatkossa ulosoton alueet olisivat:

1. Etelä-Suomi, joka muodostuu Uudenmaan maakunnasta

2. Länsi-Suomi, joka muodostuu Varsinais-Suomen, Ahvenanmaan, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnista
3. Sisä-Suomi, joka muodostuu Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Pirkanmaan ja Keski-Suomen maakunnista
4. Itä-Suomi, joka muodostuisi Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnista
5. Pohjois-Suomi, joka muodostuisi Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakunnista. (VVV, 2016).

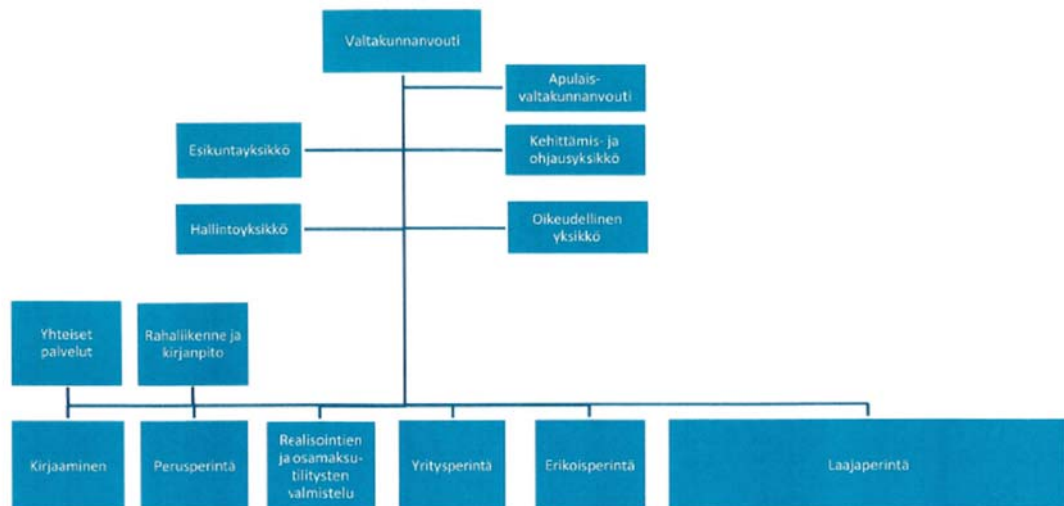
Valmisteilla olevan perintämenettelyn mukaan ulosotto suunnitellaan jaettavaksi perusperintään ja laajaan perintään. Perusperinnässä ulosottomiehet hoitavat niiden velallisten asioita, joiden velat tulevat tulopohjaselvityksen perusteella maksetuiksi kohtuullisessa ajassa. Tällä hetkellä ajateltu, että laajan perinnän tekijöiden nimike olisi ulosottoylitarkastaja ja perusperinnän tekijöiden nimike olisi ulosottotarkastaja. Perusperintä on tarkoitus suunnitella sellaiseksi tehtäväkokonaisuudeksi, jonka voi hoitaa velallista tapaamatta. Ulosottoselvitykset tms. muut selvitykset tehdään tarvittaessa puhelimitse. (VVV, 2016).

Henkilöstömuutosten toimeenpanosuunnitelmaa on alettu valmistella. Se täydentyy konkreettisin toimenpide-esityksin sitä mukaa, kun hankesuunnittelussa edetään päätöksiin, joiden perusteella muutoksen vaikutuksia henkilöstöön voidaan arvioida. (VVV, 2016)

Laajassa perinnässä ulosottomiehellä on mahdollisuus tehdä samoja toimenpiteitä kuin perusperinnässä. Lisäksi laajassa perinnässä tehdään kiinteistön, irtaimen ja saatavan ulosmittauksia, ulosottoselvityksiä, realisointiin liittyviä tehtäviä, pannaan täytäntöön häätöjä sekä hoidetaan muita täytäntöönpanoasioita. Laaja perintä keskittyy sellaisiin velallisiin, joiden asioiden periminen vaatii laajempia ja aikaa vieviä selvittelytoimia. (VVV, 2016).

Lisäksi mietinnön mukaan yritysperintä esitetään eriytettäväksi luonnollisten henkilöiden perinnästä. Laaja perintä esitetään järjestettäväksi alueellisesti, kuten

myös erikoisperintä ja yritysperintä. Perusperinnän taasen katsotaan olevan tietojärjestelmiin perustuvaa perintää, jonka hoitaminen ei ole sidoksissa viraston maantieteelliseen sijaintiin. Rakennemuutoksen odotetaan valmistuvan vuoden 2018 loppuun mennessä. (VVV, 2016).

Kuvio 3. Ulosoton organisaatiokaavio rakennemuutoksen jälkeen

4 Keinotekoiset järjestelyt ulosotossa

4.1 Ulosottokaaren säännökset

Keinotekoisista järjestelyistä säädetään ulosottokaaren 4 luvun 14 §:ssä. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joilla omaisuus on mahdollista ulosmitata, vaikka on olemassa väite, jonka mukaan omaisuus kuuluu sivulliselle.

Väite siitä, että omaisuus kuuluu sivulliselle, ei estä omaisuuden ulosmittaamista, jos

1) havaitaan, että sivullisen asema perustuu sellaiseen varallisuus- tai muuhun järjestelyyn, jolle annettu oikeudellinen muoto ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, kun otetaan huomioon velallisen käytettävissä oleva omistajan määräysvaltaan verrattava valta, omistajan toimiin verrattavat toimet sekä velallisen järjestelystä saamat edut ja muut vastaavat seikat, ja

2) sellaista oikeudellista muotoa ilmeisesti käytetään ulosoton välttämiseksi tai omaisuuden pitämiseksi velkojien ulottumattomissa eikä

3) hakijan saatavaa todennäköisesti muuten saada velalliselta kohtuullisessa ajassa perityksi.

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § loppuun on määritelty vielä erilliset säädökset siitä, että ulosmittauksen toimittamisesta on luovuttava, mikäli sivullinen saattaa ulosottoviranomaiseen tietoon seikan tai seikkoja, joiden perusteella on oletettavaa, että ulosmittaus loukkaa sivullisen todellista oikeutta. Lisäksi säädöksessä on todettu, että ennen ulosmittausta ulosottomiehen tulisi kuulla velallista, sivullista sekä tarvittaessa hakijaa. Kuitenkin säädöksessä on myös todettu, että kuulemisesta voidaan luopua, mikäli ulosottoviranomainen katsoo sen vaikeuttavan ulosottoasian täytäntöönpanoa.

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § antaa myös mahdollisuuden tiedustella sivullisia koskevia tietoja, mikäli ulosottoviranomainen katsoo, että se täytäntöönpanon kannalta on tarpeellista. Velallista koskevista tiedusteluista on säädetty ulosottokaaren 3 luvun 64 – 68 §:ssä, ja vastaavia tiedusteluja voidaan tehdä myös sivullisesta, mikäli katsotaan, että on syytä epäillä, että velallisen ja sivullisen välillä vallitsee pykälässä määritelty keinotekoinen järjestely. Lisäksi 14 § on säädetty koskemaan sivullisen nimissä tai hallussa olevan omaisuuden lisäksi tuloa, jonka voidaan olettaa olevan velallisen järjestelyyn ohjaamaa tuloa.

Säännökset keinotekkoisten järjestelyn sivuuttamisesta on otettu ulosottolakiin vuonna 1999, kun taloudellisen laman jälkeen havaittiin, että velalliset kiersivät ulosottoa laajamittaisesti merkitsemällä omaisuuttaan veroparatiisiyhtiöiden nimiin (Linna 2008, 310). Hallituksen esityksessä 275/1998 on ulosottolain muuttamiseksi esitetyissä perusteissa kiinnitetty erityisesti huomiota siihen, että tehokkuuden lisääminen selvästi maksuhaluttomien velallisten kohdalla on merkityksellistä ulosoton uskottavuuden ja ennaltaehkäisevän vaikutuksen lisäksi myös yhteiskuntamoraalin ja velallisten keskinäisen tasa-arvon näkökulmasta. Hallituk-

sen esityksessä on todettu, että kansalaisten oikeustajua loukkaa, jos ulosotto-laitos kykenee tehokkaaseen toimintaan palkansaajien ja muiden tavanomaisten velallisten kohdalla, mutta joutuu antamaan periksi sellaisten velallisten edessä, joilla on taloudellisia mahdollisuuksia järjestellä varansa ulosoton ulottumatto-miin.

Ulosottokaaren 4 luvun 14 § on yleissäännös, jota voidaan käyttää kaikenlaisissa tilanteissa, jotka säädettyjen kriteerien mukaan voidaan todeta olevan keinote-koisia. Myöskään keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen ei edellytä, että järjes-telyn tulisi olla laissa kielletty tai pätemätön. Sääntelyllä on pyritty estämään si-nänsä laillisilla keinoilla tapahtuva ”kikkailu” velkojien vahingoksi. Kuitenkaan ulosottokaaren säännöksillä ei voida syrjäyttää takaisinsaantilain säännöksi. Mi-käli omistusoikeuden siirtyminen velalliselta sivulliselle on ollut todellista, on tuol-loin käytettävissä ainoastaan takaisinsaanti. (Linna 2008, 210-211, Linna 2007, 147).

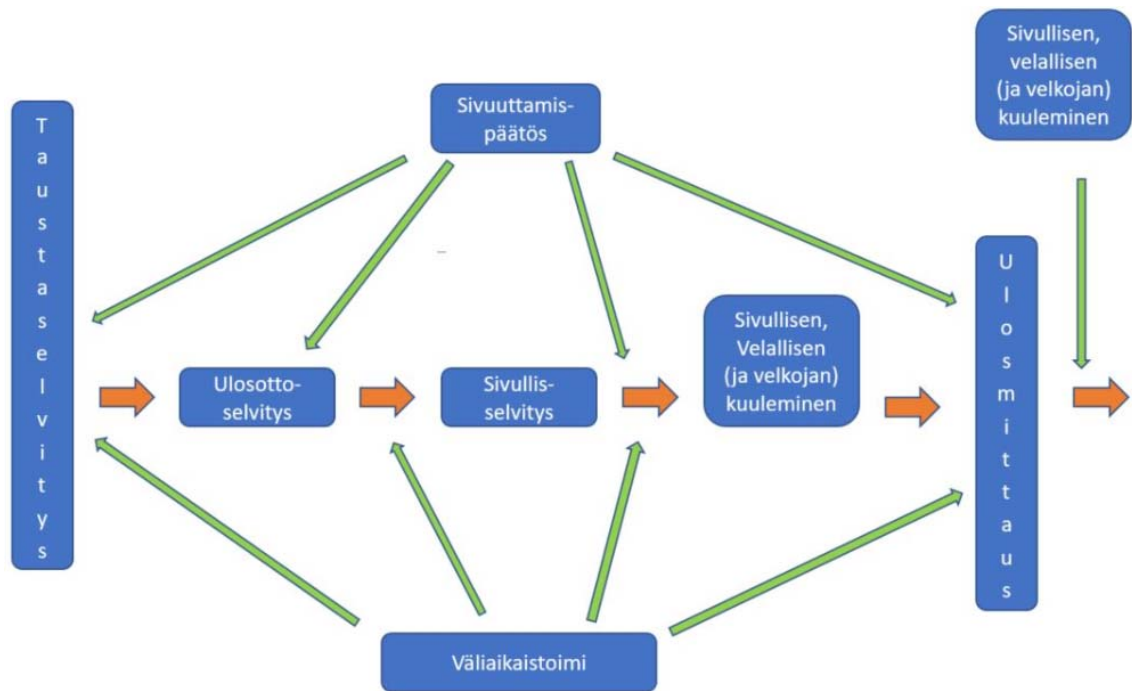
Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista koskevat säännökset ovat ulosottomie-hen toimivaltasäännöksiä. Säännösten nojalla ulosottomies saa ulosmitata omai-suuden, joka on pyritty piilottamaan tarkoitusta vastaamattoman oikeudellisen toi-men taakse. Ulosottomies ei julista toimea mitättömäksi tai pätemättömäksi vaan sivuuttaa järjestelyn ulosmittauksella. (Linna 2007, 148)

Keinotekoista järjestelyä todentaessa ulosottomies joutuu etsimään tietoa eri läh-teistä, jotta pystytään varmentamaan, onko kyseessä sellainen järjestely, jossa sivullisen asema perustuu seikkaan, jonka oikeudellinen muoto ei vastaa asian todellista luonnetta. Hyvin tyypillinen piirre keinotekoisissa järjestelyissä on ti-lanne, jossa omaisuus on velallisen lähipiirin nimissä, mutta velallinen toimii ku-ten omistaja omaisuuden suhteen. (Linna 2007, 143-145). Koska keinotekoisien järjestelyjen kohteena olevan omaisuuden voidaan katsoa kuuluvan tosiasiallisesti luovuttajavelallisen varallisuuspiiriin ja tarkoituksena on vain täytäntöönpanon välttely ilman omistusoikeuden luovutustahtoa, on ulosottomiehen on kiinnitet-

tävä huomiota velallisen toimiin omaisuuden konkreettisessa hoitamisessa, vakuuttamisessa, korjaus- ja huoltokuluissa, velallisen järjestystä saamaan etuun ym. Keinotekoisien järjestelyjen edellytyksenä tulee kuitenkin olla velkavastuun kiertämistarkoitus, eli toiminnan on osoitettava olevan tehty sen vuoksi, jotta omaisuus saadaan pidettyä velkojien ulottumattomissa. (Lindfors 2008, 320, 323; Linna 2008, 211).

Ulosottoaaren 4 luvun 14 § 3 mom. on lisäksi todettu, että havaittaessa keinotekoinen järjestely voidaan sivulliselle kuuluva omaisuus ulosmitata, mikäli hakijan saatavaa ei todennäköisesti muutoin saada kohtuullisessa ajassa perittyä. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen ei ole siis ensisijainen perimiskeino, vaan sitä ennen on selvitettävä velkojen perimismahdollisuus velallisen tuloista tai omaisuudesta, jota hänellä mahdollisesti on omissa nimissään. Hyvin usein keinotekoisia järjestelyjä on kuitenkin käytetty tilanteessa, jossa velallisella on niin suuret velat, ettei niiden periminen ilman keinotekoisien järjestelyjen sivuuttamista onnistu. (Linna 2008, 212).

Keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä koskeva ulosottoaaren 4 luvun 14 § ei kuitenkaan laajenna ulosottooperustetta koskemaan sivullista. Ulosotto käynnistään aina ulosottooperusteeseen merkittävä vastaaaja kohtaan. Mikäli kihlakunnantvouti tekee tiettyä ulosmittausobjektia koskevan päätöksen sivuuttaa keinotekoinen järjestely, laajentuu ulosmittausmahdollisuus koskemaan myös sivullista. Pohjaksi ulosmittaukselle vaaditaan kuitenkin voutin päätös, eikä esimerkiksi ulosottohakija voi tehdä samaistusta jo valmiiksi, ennen asian laittamista ulosottoon. (Linna 2005, 249)

Kuvio 4. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen (Töyrylä, H. 2010)

4.2 Valeoikeustoimet

4.2.1 Näennäiset oikeustoimet

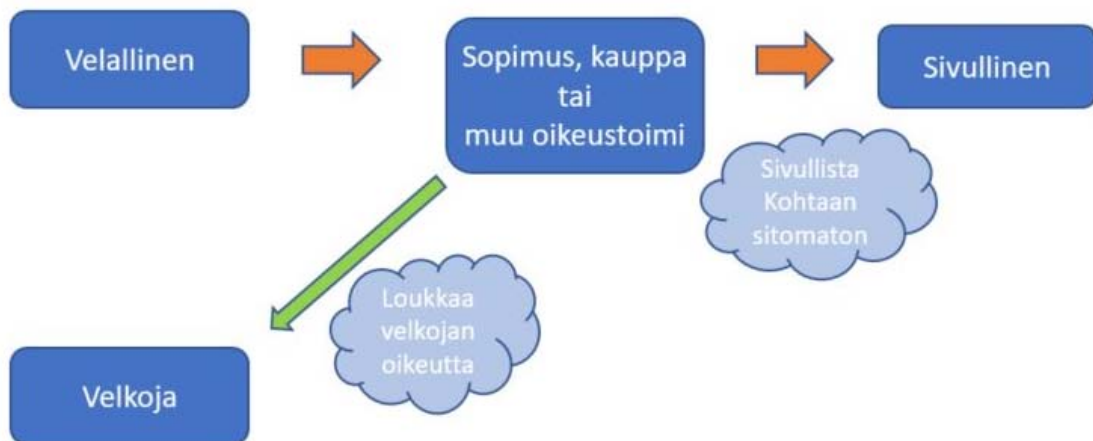
Valeoikeustoimia kutsutaan myös näennäisiksi oikeustoimiksi, ja niillä tarkoitetaan näennäisesti tehtyjä oikeustoimia, joiden vaikutuksia osapuolet eivät ole tahonneet saada aikaan. Toimien tavoitteena on voinut olla saada velkojat uskomaan, että omaisuus on siirtynyt velalliselta sivulliselle, vaikka osapuolet ovat tarkoittaneet omaisuuden jäävän velalliselle. (Kukkonen 2008, 521, 524). Valeluovutus ei saa aikaan omaisuudenvaihdosta, vaan kyse on yrityksestä luoda vaikutelma, että velallinen olisi luovuttanut omaisuuden aidosti (Kaisto 2011, 448–449).

Valeoikeustoimissa molemmilla osapuolilla on yhteinen käsitys siitä, että sopimuksen sisältö ei vastaa heidän tarkoitustaan. Tehty järjestely on osapuolia sitomaton. (Hemmo 2003, 429). Valeoikeustoimia tehdään usein konkurssi- ja ulos-

mittausvelkojen harhauttamiseksi tai varojen pitämiseksi velkojen ulottumattomissa. Yhteistä valeoikeustoimille on, että toiminta on laitonta ja kolmatta osapuolta loukkaavaa. (Saarnilehto ym. 2012, 432) Hyvin tyypillinen esimerkki ulosotossa havaitusta valeoikeustoimesta on jälkeen päivätty perinnöstä luopumisilmoitus tai liian suureksi vahvistettu lapsen elatusapu.

Hallituksen esityksessä 275/1998, jolloin säädökset keinotekoisista järjestelyistä otettiin ulosottolakiin, on lainsäätäjät pohtineet velkojan, eli hakijan asemaa valeoikeustoimissa. Hallituksen esityksessä on todettu, että ulosottovelkojan voi olla vaikea vedota valeoikeustoimen pätemättömyyteen, koska osapuolten todellisten tarkoitusten toteennäyttäminen ei ole ongelmaton. Ulosottomiehellä on viran puolesta velvollisuus selvittää myös valeoikeustoimia, mutta valeoikeustoimeen vetoavaan osapuoleen kohdistuu varsinaisesti asian toteennäyttämisen taakka (Kukkonen 2008, 526.).

Kuvio 5. Valeoikeustoimi

4.2.2 Valeoikeustoimien havaitseminen

Mikäli velallisen osalta käy epäselväksi, kuka velallisen omaisuuden oikeasti omistaa, on ulosottomiehen ratkaistava sivullisen saannon pätevyyttä koskevia kysymyksiä ennen ulosmittausta (Linna 2005, 619). Ulosottomiehellä on ulosotokaaren 3 luvun 48 § ja 3 luvun 57 § perustella velvollisuus etsiä ja selvittää

velallisen omaisuutta olosuhteiden mahdollistamassa laajuudessa. Valeoikeustoimet voidaan ottaa huomioon oma-aloitteisesti viran puolesta. (Kukkonen 2008, 526). Ulosottomies saattaa esimerkiksi katsoa, että kyseessä on valekauppa, joka ei estä omaisuuden ulosmittausta velallisen velasta. Mikäli omaisuus on laadultaan sellaista, että sen luovutuksen tehokkuus vaatisi tietyn julkivarmistuksen tekoa, on ulosottomiehen ratkaistava, onko tarvittava julkivarmistus tehty. Mikäli ei ole, ei luovutus estä omaisuuden ulosmittausta luovuttajan velasta. Jos ulosottomies päätyy ulosmittaukseen, voi sivullinen valittaa käräjäoikeuteen. Näytännöllisesti epäselvät omistusoikeuskysymykset voidaan ratkaista täytäntöönpanoriitana käräjäoikeudessa. (Linna 2005, 619).

Tyypillisesti keinotekoista järjestelyä aletaan epäillä tilanteessa, jossa havaitaan, että velallisen elämäntavat ja hänen ulosotto-oikeudellinen varallisuutensa poikkeavat huomattavasti toisistaan. Mikäli velallisen käyttämä ja hänen hallinnassa oleva omaisuus kuuluu esim. hänen kanssaan asuvalle henkilölle, on pohdittava erityisesti sitä syytä, miksi omaisuus on luovutettu velalliselle. (Lindfors 2008, 373-375). Ennen keinotekoisen järjestelyn sivuuttamista, eli sivullisen nimissä olevan omaisuuden ulosmittaamista, on ulosottomiehen esitettävä selvitys, että velallisen tekemät järjestelyt täyttävät keinotekoisen järjestelyn tunnusmerkit. Toiminnassa on oltava ulosoton kiertämisen tarkoitus, velallisella ei ole muuta omaisuutta tai tuloja, tilanne on ristiriitainen velallisen todellisen tilanteen kanssa. Kuitenkin vaikka kaikki edellä mainitut asiat täyttyisivät, omaisuutta ei saa ulosmitata, mikäli sivullinen saattaa todennäköiseksi, että ulosmittaus loukkaa hänen todellista oikeuttaan. (Linna 2008, 212).

Ennen ulosmittausta ulosottomiehen on kuultava velallista ja sivullista, sekä tarvittaessa hakijaa. Kuulemista ei kuitenkaan ole tarvetta toimittaa ennen ulosmittausta, mikäli se vaikeuttaa tuntuvasti toimeenpanoa. Ennen ulosmittausta ja kuulemista voidaan toimittaa ulosottokaaren 3 luvun 18 § mukainen väliaikais-toimi, mikäli sen katsotaan olevan tarpeen. Väliaikaistoimi on voimassa enintään kolme viikkoa, ja jos väliaikaistoimen alla oleva omaisuus ulosmitataan, katso-

taan väliaikaistoimi peruutetuksi ulosmittauspäätöksellä. (Linna 2008, 213). Mikäli tehtyjen selvitysten ja kuulemisten perusteella edelleen voidaan tehtyjen toimien katsoa olevan keinotekoinen järjestely, tekee kihlakunnanvouti ulosottokäärän 1 luvun 9 § 1 mom. mukaisen päätöksen keinotekoisen järjestelyn sivuuttamisesta.

4.2.3 Valeoikeustoimet käytännössä

Korkein oikeus on ennakkopäätöksessään (2005:97) ottanut kantaa valeoikeustoimiin. Tapauksessa aviopuolisot A ja B olivat omistaneet yhdessä kiinteistön. A oli ostanut kiinteistöstä B:n osuuden. Lisäksi A oli ostanut ulkopuoliselta taholta kaksi kiinteistöön liittyvää määräalaa. A oli ostanut B:lta myös kiinteistön, jolla sijaitsi loma-asunto ja A:n nimiin oli hankittu B:n varoilla henkilöauto. A oli myös avannut pankkiin luotollisen shekkitilin, jonne ohjautui B:n varoja. Ulosottomies oli katsonut, että kyseessä on keinotekoinen järjestely, jonka tarkoituksena on pitää omaisuus velkojien ulottumattomissa ja ulosmitannut yllä mainitun omaisuuden B:n veloista, sekä antanut A:lle ja B:lle pankkitiliä koskevan maksukiellon.

Korkein oikeus katsoi, että kiinteistön ja määräalojen ulosmittaus loukkasi A:n oikeutta, koska kiinteistön kaupat oli tehty käyvästä arvosta. Lisäksi A oli ottanut vastattavakseen B:n velan, jonka panttina kiinteistö oli. B oli myynyt lomakiinteistö A:lle 186 000 markalla samana päivänä, kun B oli kutsuttu ulosottoselvitykseen. Myös tästä kaupasta A otti vastattavakseen B:n kauppahintaa vastaavan velan, jota B kuitenkin lyhensi. B oli sijoittanut loma-asunnon rakentamiseen ennen kauppaa 420 000 markkaa ja kaupan jälkeen 800 000 markkaa. Korkein oikeus katsoi, että kauppa oli keinotekoinen järjestely, koska B määräsi lomakiinteistön käytöstä ja rakennustöistä, B käytti omistajan kaltaista määräämisvaltaa ja B lyhensi kiinteistöön kohdistuvaa lainaa, jolloin A:n velan vastattavaksi ottaminen oli näennäistä. Korkein oikeus totesi, ettei lomakiinteistön ulosmittaus loukannut A:n oikeutta, joten se voitiin ulosmitata. Auton ulosmittauksen osalta korkein oikeus totesi, ettei sitä voitu ulosmitata A:lta B:n omaisuutena, koska auto ei ollut B:n tosiasiallisessa hallinnassa, eikä määräysvallassa, vaikka auto olikin hankittu B:n varoilla.

Ulosottoaaren 3 luvun 92 § mukaan ulosottomies saa kieltää velallista ulosottovelkojan vahingoksi maksamasta takaisin tai muutoin suorittamasta nostamaansa luottoa, toimittamalla maksukiellon koskien luotollista tiliä, jos havaitaan, että velallinen ilmeisesti ulosoton välttämiseksi nostaa luottoa ja ohjaa saataviaan tai tuloaan luotolliselle tilille. Korkein oikeus totesi, että luotollisen tilin saldo oli tilin avaamisesta ja luoton myöntämisestä lukien ollut maksukiellon antamiseen saakka koko ajan negatiivinen. Näin menettelemällä oli vältetty tilille tulevien B:n varojen ulosmittaus. Maksukiellon ei katsottu loukkaavan A:n oikeuksia ja se pysytettiin voimassa.

4.3 Takaisinsaanti

4.3.1 Takaisinsaannin määrittely

Takaisinsaannilla tarkoitetaan oikeudellista keinoa, jonka avulla velkojat voivat saada velallisen omaisuutta koskevan, velkojien oikeutta loukkaavan oikeustoimen perääntymään (Linna 2005, 611). Mikäli omaisuus on siirtynyt velalliselta sivulliselle pätevällä ja todellista omistusoikeuden luovutustahtoa vastaavalla oikeustoimella, tulee sivullisesta aineellisesti todellinen omistaja. Kuitenkin pätevät, lailliset ja todellisetkin oikeustoimet ovat peräytettävissä, mikäli takaisinsaantiperusteiden edellytykset täyttyvät. Takaisinsaantiperusteilla tarkoitetaan epälojaleiden ja vilpillisten järjestelyjen estämistä ja niiden vaikutusten korjaamista. (Tuomisto 2002, 1-5).

Takaisinsaannin tarkoituksena on korjata velallisen tilanne takaisin ”alkutilaan”, joka on vallinnut ennen velallisen suorittamaa oikeustoimea. Takaisinsaannin katsotaan vaikuttavan velalliseen myös estävästi, jottei hän ryhtyisi epälojaleihin ja velkojien yhdenvertaisuutta loukkaaviin oikeustoimiin. (Koulu 2009, 305). Takaisinsaannin tavoitteena on hankkia velkojien oikeutta loukkaavalla tavalla luovutettu varallisuus takaisin, palauttaa velkojien tasa-arvoa loukaten yksittäisille velkojille tehdyt suoritukset ja estää muita velkojia loukkaavien toimien toteuttaminen. Takaisinsaannin keskeinen kysymys on velkojien välisen tasa-arvon yllä-

pitäminen. (Tuomisto 2002, 1) Takaisinsaanti ulosotossa tulee kuitenkin kyseen vain toissijaisesti, siinä tapauksessa, ettei hakija saa täyttä suoritusta saatavaansa velallisen omasta omaisuudesta (Linna 2005, 613).

4.3.2 Ulosottomiehen rooli takaisinsaannissa

Ulosottomiehen rooli takaisinsaannissa on hyvin rajallinen. Ulosottomies ei voi peräyttää tehtyjä oikeustoimia, eikä ulosottomies voi takaisinsaantiperusteen turvin ulosmitata sivullisen omaisuutta, vaikka voitaisiinkin olettaa, että takaisinsaantiperuste on olemassa. Takaisinsaannin on katsottu merkitsevän niin voimakasta puuttumista sivullisen asemaan, että peräyttämistoimivalta on uskottu ainoastaan tuomioistuimille. (Linna 2005, 616)

Ulosottomiehen toimista takaisinsaannissa säädetään ulosottokaaren 3 luvun 91 §:ssä. Säädöksen mukaisesti ulosottomiehen tulee ilmoittaa hakijalle havaitsemistaan seikoista, jotka saattavat antaa aiheen takaisinsaantikanteen nostamiseen, hakemukseen konkurssiin asettamiseksi tai muuhun niitä vastaavaan erityiseen toimeen hakijan saatavan perimiseksi. Hakijalle tulee antaa myös mahdollinen ulosotto selvityspöytäkirja ja muut tarpeelliset asiakirjat. Ulosottomiehen ei kuitenkaan tarvitse toimittaa tietoja, mikäli voidaan katsoa, että hakijan intressi ei sitä objektiivisesti arvioiden edellytä (Linna 2005, 617). Käytännössä ulosottomiehen yhteydenotto hakijalle liittyen mahdolliseen takaisinsaantiin on vapaa- muotoinen, yleensä kirjelmä, jossa tapausta, havaittuja toimia ja velallisen taloudellista asemaa selvitetään. Hallituksen esityksen 206/2001 mukaan myös muut, kuin velallisen taloudelliseen asemaan liittyvät tiedot voivat olla tarpeen antaa velkojille, jotta voidaan osoittaa toimien tekeminen vilpillisessä mielessä tai läheissuhteen selventämiseksi.

4.3.3 Hakijan rooli takaisinsaannissa

Takaisinsaantia vaativan hakijan on nostettava kanne käräjäoikeudessa sivullista vastaan. Toiseksi hakija voi vaatia omaisuuden peräyttämistä täytäntöönpanoriidassa tai ulosottovalitusasiassa, jossa sivullinen vaatii omistuksensa vahvistamista tai ulosmittauksen kumoamista. (Linna 2008, 217). Takaisinsaanti vaatii

hakijalta paljon, koska kanteen ajamisesta johtuvat mahdolliset suuret oikeudenkäyntikulut saattavat langeta maksettavaksi hakijalle. Kuitenkin myös mahdollisesti peräytettävästä omaisuudesta saatava tulo, käytetään ainoastaan takaisinsaantia vaatineiden hakijoiden saataville. (Koulu ym. 2009, 259)

Takaisinsaantikanne voidaan nostaa käräjäoikeudessa, kun ulosotto on osoittautunut tuloksettomaksi, eli asiasta annetaan varattomuusestetodistus, tai ulosottomies tekee asiasta lausunnon ulosottoasian vireillä olon aikana. (Linna 2008, 219) Lausunnossa on todettava, ettei hakijan saatava tule samaan suoritusta saatavaan kokonaisuudessaan jo ulosmitatusta tulosta tai omaisuudesta (Linna 2005, 632). Takaisinsaantikanne on nostettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa estetodistuksen päivämäärästä tai mikäli asia on vireillä ulosotossa, on takaisinsaantikanne tehtävä kahdessa ja puolessa vuodessa asian vireille tulosta. (Linna 2008, 219)

4.3.4 Takaisinsaantiväite käytännössä

Korkein oikeus on ennakkopäätöksessään (2007:24) ottanut kantaa takaisinsaantiväitteeseen. Tapauksessa ulosottomies oli ulosmitannut A:n nimissä olleet asunto-osakkeet, yhtiön X osakekannan sekä A:n pankkitilillä olleet A:n auton myynnistä kertyneet varat, A:n aviopuolison B:n veloista keinotekoisien järjestelyn perusteella. Velkoja oli toissijaisesti esittänyt takaisinsaantiväitteen.

A oli tunnustanut, että B oli maksanut auton osamaksueriä yhteensä 6 179,22 euroa. Asiassa ei esitetty selvitystä siitä, että B olisi A:n tunnustamaa määrää enemmän rahoittanut kyseessä olevan henkilöauton hankintaa. Tämän vuoksi A:n nimiin hankitun henkilöauton myynnistä saatujen rahavarojen siirtäminen A:n tilille ei ollut esteenä ulosmittauksen loppuunsaattamiselle enemmän kuin edellä mainitun 6 179,22 euron osalta.

Korkein oikeus katsoi A:n saattaneen todennäköiseksi, että Asunto Oy L:n osakkeiden, X Oy:n osakekannan ja hänen pankkitilillään olleiden muiden rahavarojen, kuin B:n maksaminen osamaksuerien määrän, ulosmittaus B:n veloista on loukannut hänen todellista oikeuttaan. Kuitenkin vaikka ulosmittauksen perusteita

ei hyväksyty, pysyi ulosmittaus voimassa siltä osin kuin takaisinsaantiväitteen perustelut hyväksyttiin ja miltä osin omaisuus peräytettiin.

4.4 Fiktiivinen palkka

4.4.1 Fiktiivisen palkan määrittely

Fiktiivisellä palkalla tarkoitetaan kohtuullisen työpalkan arviointia silloin, kun velallinen työskentelee sivulliselle kuuluvassa yrityksessä palkatta tai selvästi tavanomaista pienemmällä palkalla välttääkseen ulosmittauksen. Tällöin ulosottomies saa päättää, mikä on kohtuullisen rahapalkan määrä, ja ulosmittaus toimitetaan tästä rahamäärästä aivan kuten palkasta. (Linna 2008, 215). Maksuhäiriöpolitiikan mukaisesti ulosoton tulee kyetä estämään velvoitteista vapautuminen vilpillisin keinoin. Keskeistä on, että erilaiset velallisryhmät joutuvat yhdenvertaisesti ulosoton kohteeksi ja vastaamaan velvoitteistaan. Normaali palkan- tai eläkkeensaaja joutuu aina täysimääräisesti ulosoton kohteeksi ja vastuuseen velvoitteistaan. (Brax 2007).

Fiktiivisen palkan määrääminen voidaan tehdä myös silloin, kun velallinen työskentelee hänelle yksin kuuluvassa yrityksessä, mikäli hän ei saa yrityksestä osinkoa tai muuta etuutta, josta voitaisiin ulosmitata palkkaa vastaava määrä. Lisäksi velallisen menettelyn tarkoituksena on selvästi oltava ulosmittauksen välttely. Fiktiivisen palkan määräämistä eivät kuitenkaan voi tehdä kihlakunnanulosottomiehet, vaan tämä kuuluu voudin yksinomaiseen toimivaltaan. (UK 4L 47§).

4.4.2 Fiktiivisen palkan perusteet

Fiktiivisen palkan määrääminen tehdään ääritapauksissa, ja niitä voidaan luonnehtia maksuhäiriöpolitiikan mukaisiksi väärinkäytöstapauksiin puuttumiseksi. Fiktiivisen palkan määrääminen on hyvin marginaalinen osa ulosottotoimea. Ulosottovirastoilta kerättyjen tilastotietojen mukaan palkan ja eläkkeenulosmittauspäätöksiä tehdään vuosittain n. 193 000 kappaletta ja fiktiivisen palkan päätöksiä n. 30 kappaletta. (Brax, 2007). Fiktiivisen palkan määräämisen on perus-

tuttava perusteelliseen tosiseikkojen selvittämiseen, johon liittyy se, että velalliselle ja työnantajalle varataan tilaisuus tulla kuulluiksi ennen päätöksen tekemistä. Asianosaisilla on oikeus valittaa päätöksestä. Säännöstä sovelletaan edellytyksin, että saatavaa ei muuten saada todennäköisesti perittyä kohtuullisessa ajassa. (UK 4:47).

4.4.3 Kuulemiset

Ulosottokaaren 4 luvun 47 § mukaan ennen palkan arviointia ulosottomiehen on kuultava velallista ja työnantajaa sekä tarvittaessa hakijaa. Asianosaisten oikeus tulla kuulluksi julkisen vallan käytön yhteydessä on eräs keskeisistä oikeudenmukaisen käsittelyn peruseriaa-
teista. Vaikka ulosoton summaarisesta luonteesta ja joutuisuuden vaatimuksesta johtuu, ettei asianosaisten oikeus tulla kuulluksi vastaa asianosaisten kuulemisesta tuomioistu-
inprosessissa, on ennen fiktiivisen palkan määrittämistä kuultava kaikkia asianosaisia.

Asianosaisten kuuleminen tapahtuu ulosottoviraston tiloissa ennalta ilmoitettuna ajankohtana. Ulosottoviranomainen voi päättää, kumpaa hän haluaa kuulla ensin, velallista vai työnantajaa. Kuulemisen yhteydessä velallisen ja työnantajan välistä työsuhdetta, työsuhteen kestoa, palkan määrää, työaika-
a, työtehtäviä, koulutusta, työkokemusta, luontoisetuisuuksia jne. käydään tarkemmin läpi. Selvityksen tarkoituksena on selvittää velallisen asema yrityksessä ja velalliselle työstä maksettavan korvauksen määrä. Mikäli yrityksessä on muita työntekijöitä, myös heille maksettavien palkkojen määrää on mahdollista verrata velalliselle maksettavan tulon määrään. Tilaisuudessa tehdään ulosotto-
selvitystä vastaava pöytäkirja, joka allekirjoitetaan.

4.4.4 Fiktiivisen palkan määrääminen

Fiktiivisen palkan määrääminen kuuluu voutin yksinomaiseen toimivaltaan. Käytännössä kihlakunnanulosottomies tekee asiassa valmistelut, ulosotto-
selvitykset sekä sivullisselvitykset. Vouti tekee kuulemiset ja päätöksen asiassa. (Katajisto 2013, 16). Selvitysten jälkeen yrityksen tilinpäätöstiedoista tai muista vastaavista tiedoista selvitetään yrityksen toimivuutta ja maksukykyisyyttä. Lisäksi selvitetään

kuinka paljon palkkaa vastaavasta työstä, jota velallinen tekee, paikkakunnalla maksetaan. Palkkatietoja selvitetään usein tilastokeskuksesta, liitoista tai verottajalta.

Tehtyjen selvitysten jälkeen vouti lähettää velalliselle ja työnantajalle kuulemiskehotuksen, jossa ilmoitetaan arvioidun palkan määrä sekä varataan asianosaisille mahdollisuus tulla kuulluksi tiettyyn päivään mennessä, ennen päätöksen tekemistä. Kun kuulemiselle varattu aika on kulunut umpeen, tekee vouti asiassa ratkaisun ja antaa valituskelpoisen kirjallisen päätöksen. (Katajisto 2013, 16). Päätöksessä on selvitetty minkä suuruiseksi palkka on päätöksen perusteella määrätty ja mihin se perustuu, lisäksi päätöksessä selvitetään asiaa tarkemmin. Päätöksen liitteenä on valitusosoitus, jonka perusteella päätöksestä voi valittaa kolmen viikon kuluessa kärjäoikeuteen.

Fiktiivisen palkan määräämisen jälkeen velallisen työnantajalle toimitetaan maksukielto, jonka perusteella työnantajan on tilittävä ulosottokaaren 4 luvun 56 § mukainen määrä ulosottomiehelle. Mikäli työnantaja ei noudata maksukielloa, voi ulosottomies ulosmittata ulosottokaaren 4 luvun 68 § mukaan maksamatta jääneen määrän maksukiellon saajalta.

4.4.5 Fiktiivinen palkka käytännössä

Korkein oikeus on ottanut ennakkopäätöksessään (2012:77) kantaa fiktiivisen palkan määräämiseen. Tapauksessa vouti oli määrännyt velalliselle A fiktiivisen palkan ja maksukielto työnantajalle X Oy:lle oli toimitettu. Koska maksukielloa ei oltu noudatettu, tilittämättä jätetty määrä oli määrätty ulosmittattavaksi yhtiö X Oy:ltä. Ulosottomies ulosmittannut hakijan saatavan turvaamiseksi X Oy:n nimissä olleen ajoneuvon.

X Oy valitti päätöksestä, ja esitti perusteeksi yhtiön muuttuneet talousolosuhteet, johon vedoten X Oy katsoi määrätyn fiktiivisen palkan olevan kohtuuttoman korkea. Kärjäoikeus katsoi, että fiktiivisen palkan osalta on noudatettava palkan ulosmittauksen suojaosuutta ja muutti tähän vedoten ulosmittauksen määrää. Muilta osin kärjäoikeus katsoi X Oy:n toimittaneen valituksen asiaan myöhässä,

eikä asiaan tullut muuta muutosta. X Oy oli halunnut asian käsittelyä kärjäoikeudessa suullisesti, mutta kärjäoikeus katsoi sen olevan asiaan osallisten lausumien sisällön, asiakirjoista saatavan riittävän selvityksen ja asian tutkimisen rajoittumisen ja sen todennäköisen lopputuloksen perusteella tarpeetonta. X Oy valitti asiasta hovioikeuteen.

Hovioikeus katsoi, ettei kärjäoikeus menetellyt virheellisesti ratkaistessaan asian kirjallisessa menettelyssä, ja katsoi, että muut valituksen perusteina esitetyt seikat olivat kärjäoikeuden päätöksestä ilmenevillä perusteilla asiaan vaikuttamattomia. Asiaan ei tullut muutosta ja X Oy valitti korkeimpaan oikeuteen.

Korkein oikeus katsoi, että ulosottokaaren 11 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan palkan ulosmittausta koskevaan maksukieltoon voidaan hakea muutosta ilman määräaikaa ja näin ollen kärjä- ja hovioikeuden olisi näin ollen tullut tutkia X Oy:n ulosottovalitus myös siltä osin, kuin siinä on ollut kysymys vaatimuksesta maksukiellon muuttamisesta olosuhteiden muuttumisen perusteella. Lisäksi korkein oikeus katsoi, että kärjäoikeuden ei olisi tullut hylätä X Oy:n pyyntöä suullisen käsittelyn toimittamisesta. Asian käsittelyssä oli tapahtunut oikeudenkäyntivirhe, minkä vuoksi asia oli käsiteltävä uudelleen kärjäoikeudessa. Korkein oikeus kumosi hovioikeuden ja kärjäoikeuden päätökset, ja asia palautettiin kärjäoikeuteen.

Lähteet

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.

Brax, T. 2007. Kirjallinen kysymys 155/2007. Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=kk+155/2007>. Luettu 3.5.2015

Creswell, J.W. 2013. Qualitative Inquiry & Research Design – Choosing Among Five Approaches. 3rd edition. Los Angeles, Sage.

Eskola, J & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

HE 275/1998. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta

Hemmo, M. 2003. Sopimusoikeus I. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Itä-Suomen Erikoisperintä. 2012. Toimintaesite.

Johnston, W.J., Leach, M.P., Liu, A.H. 1999. Theory Testing Using Case Studies in Business-to-Business Research. Industrial Marketing Management. Vol. 28, lss. 3.

Järvinen, P & Järvinen, A. 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpaja

Kaisto, J. Omaisuuden salaaminen ulosotossa, millainen omistuskäsitys? Business Law Forum 2011. Lakimiesliiton Kustannus, s. 431–506.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas; Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 143. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Katajisto, P. 2013. Ulosottokurssi kihlakunnanulosottomiehille – vaativa perintä. Valtakunnanvoudinviraston koulutusmateriaali.

Koulu, R., Havansi, E., Korkea-aho, E., Lindfors, H., Niemi, J. 2009. Insolvenssi-oikeus. 3. Helsinki: WSOYpro.

Kukkonen, R: Valeoikeustoimet, keinotekoiset järjestelyt ja takaisinsaannilla peräytettävät toimet – erot ja oikeusvaikutukset. Defensor Legis 4 /2008, s. 521-534.

Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558.

Lindfors, H. 2008. Sivullisen asema ulosotossa - erityisesti omistusolettaman ja keinotekoisien järjestelyjen näkökulmasta. Helsinki: Edita.

Linna, T. 2008. Ulosottokaaren pääkohdat. Helsinki: Talentum Media.

Linna, T. Leppänen, T. 2007. Ulosmittaus ja myynti. Helsinki: Talentum Media.

Linna T. Leppänen T. 2005. Ulosottomenettely. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

LoBiondo-Wood, G & Haber, J. 2002: Nursing Research: Methods, Critical Appraisal and Utilization. 5. painos. St. Louis. Missouri: Mosby.

Marttila, M. 2006. Keinotekoiset varallisuusjärjestelyt ja pakkotäytäntö – analyyttinen suuntaus puntarissa. Lakimies 2006/5, s.769. Asiantuntija-artikkeli.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Palkkaturvalaki 27.11.1998/866

Saarnilehto, A. Annola, V. Hemmo, M. Karhu, J. Kartio, L. Tammi-Salminen, E. Tolonen, J. Tuomisto, J. Viljanen, M. 2012. Varallisuus-oikeus, 2. uudistettu painos, toim. Marja Autio. Helsinki: WsoyPro

Tuomi J., Sarajarvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Tuomisto, J. 1995 Takaisinsaannista. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Töyrylä, H. 2007. Ulosottokaari – Laki ja yksityiskohtaiset perustelut. Helsinki: WsoyPro.

Töyrylä, H. 2010. Keinotekoisien järjestelyjen sivuuttaminen. Valtakunnanvoudinviraston koulutusmateriaali.

Ulosotto 2016. Kotisivut.<http://www.oikeus.fi/ulosotto/fi/index/ulosotto.html>

Ulosottokaari 15.6.2007/705

Valtakunnanvoudinvirasto, 2011. Erikoisperintä laajentui koko maan kattavaksi. Saatavissa:<http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/fi/index/ajankoh- taista/2011/08/erikoisperintalaajentuikokomaankattavaksi.html>. Luettu 22.9.2016.

Valtakunnanvoudinvirasto, 2016. Lausuntopyyntö valmisteilla olevasta ulosoton organisaatioista, aluejärjestelyistä ja ilmoittautuminen ULO-alueen johtotehtävään.

Valtakunnanvoudinvirasto, 2016. Ulosotto Suomessa, ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2016. Saatavissa: [http:// http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvvliitteet/dsg5qgpjj/Ulosotto_Suomessa_2016.pdf](http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvvliitteet/dsg5qgpjj/Ulosotto_Suomessa_2016.pdf). 30.4.2017.

Liite 1

Kysymykset

Huomaatteko velallisten käyttävän vilpillisiä keinoja velkojen maksamisen välttämiseksi?

Missä yhteydessä vilpillisiä keinoja havaitaan?

Kuinka tunnistatte, että kyseessä on keinotekoinen järjestely?

Mitä teette, mikäli havaitsette keinotekoisien järjestelyjen?

Oletteko pyrkineet puuttumaan asiaan omatoimisesti?

Oletteko saaneet keinotekoisien järjestelyjen tunnistamisella tuloksia?

Mitkä ovat suurimmat ongelmat asian selvittämisessä?

Pitäisikö teidän pystyä puuttumaan vilpillisiin menettelyihin paremmin?

Millä tavoin arvelisitte sen onnistuvan parhaiten?

Teettekö yhteistyötä ulosottoviranomaisten kanssa tapauksissa, joissa olette havainneet keinotekoisien järjestelyjen?

Onko tiellä tietoa, jonka haluaisitte saada ulosottoviranomaisten tietoon selvittäessä keinotekoisia järjestelyjä?

Mihin ilmoitatte tietonne?

Saatteko ulosotosta tietoa, mikäli velalliselle olisi laadittu esim. fiktiivisen palkan päätös?

Onko tiedosta teille hyötyä?

Kuinka yhteistyö ulosottoviranomaisten kanssa on toiminut?

Mikä yhteistyössä aiheuttaa eniten ongelmia?

Pitäisikö yhteistyötä kehittää?

Pitäisikö yhteistyötä viranomaisten välille lisätä?

Oletteko saaneet tuloksia yhteistyön avulla?

Minkälaisia tulokset ovat olleet?